

НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ

СУПРОТСТАВЉАЊЕ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ
ПРАВНИ ОКВИР, МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ И ПРОЦЕДУРЕ

НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ

**СУПРОТСТАВЉАЊЕ
ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ
ПРАВНИ ОКВИР, МЕЂУНАРОДНИ
СТАНДАРДИ И ПРОЦЕДУРЕ**

Тара, 27-29. мај 2013.

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА
Београд, 2013

Издавач
КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА
Београд, Цара Душана 196 (Земун)
Фондација „Hans Zajdel“, Јове Илића 50, Београд

За издавача
проф. др ГОРАН МИЛОШЕВИЋ, декан
ЛУТЗ КОБЕР, руководилац Фондације Ханс Зајдел за Србију и за Црну Гору

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник

проф. др ГОРАН МИЛОШЕВИЋ,
декан Криминалистичко-полицијске академије, Београд

Чланови

ВАЊА ВУКИЋ, државни секретар МУП РС
ВЛАДИМИР БОЖОВИЋ, државни секретар МУП РС
МИОДРАГ МИЉКОВИЋ, државни секретар МУП РС
БРАНИСЛАВ МИТРОВИЋ, заменик директора полиције, МУП РС
МИЛОШ ОПАРНИЦА, помоћник министра
и начелник Сектора унутрашње контроле полиције, МУП РС
ЖЕЉКО КОЈИЋ, помоћник министра и начелник Сектора финансија,
људских ресурса и заједничких послова, МУП РС
ЛУТЗ КОБЕР, руководилац Фондације „Ханс Зајдел“ за РС и ЦГ
проф. др САША МИЈАЛКОВИЋ, Криминалистичко-полицијска академија, Београд
проф. др ОЛИВЕРА ВУЧИЋ, Правни факултет Универзитета у Београду,
судија Уставног суда Републике Србије
мр ГОРАН АМИЏИЋ, Висока школа унутрашњих послова, Република Српска БиХ
проф. др ВИД ЈАКУЛИН, Правни факултет Љубљана, Словенија
проф. др МИОДРАГ СИМОВИЋ, Уставни суд БиХ
проф. в. ш. мр. сц. IVAN TOTI, Велеучилиште у В. Горици, Хрватска
проф. др ВАЦЛАВ КРАЈНИК, Полицијска академија, Словачка
проф. др WANG SHIQUAN, председник Кинеског криминалистичко-полицијског
универзитета, Кина
проф. др СНЕЖАНА НИКОДИНОВСКА-СТЕФАНОВСКА, декан Факултета
безбедности, Скопље, Македонија
проф. др АНДРЕЈ СОТЛАР, Факултет за варносно веде, Словенија

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Председник

доц. др БИЉАНА СИМЕУНОВИЋ - ПАТИЋ,
продекан Криминалистичко-полицијске академије

Чланови

проф. др ЖЕЉКО НИКАЧ, КПА
проф. др ЂОРЂЕ ЂОРЂЕВИЋ, шеф Катедре правних наука, КПА
проф. др ДАНЕ СУБОШИЋ, шеф Катедре полицијских наука, КПА
проф. др МЛАДЕН БАЈАГИЋ, шеф Катедре безбедносних наука, КПА
проф. др МИЛАН ЖАРКОВИЋ, шеф Катедре криминалистичких наука, КПА

СЕКРЕТАРИЈАТ

Марта Томић (М.А.), Научно-истраживачки центар, КПА
Јелена Панда, Научно-истраживачки центар, КПА
Вук Кулић, Научно-истраживачки центар, КПА

Главни и одговорни уредник

проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, продекан за научно-истраживачки рад

Уређује

Научно-истраживачки центар, КПА

Рецензенти

проф. др МИЛАН ЖАРКОВИЋ, проф. др ДРАГАН РАНЂЕЛОВИЋ, проф. др ДАРКО СИМОВИЋ, проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, проф. др ДАНЕ СУБОШИЋ, доц. др АЛЕКСАНДАР ЧУДАН, доц. др ОЛИВЕР ЛАЈИЋ, доц. др АЛЕКСАНДАР БОШКОВИЋ, проф. др ГОРАН БОШКОВИЋ, доц. др СЛАВИША ВУКОВИЋ, доц. др ЗОРАН ЂУРЂЕВИЋ, проф. др СРЂАН МИЛАШИНОВИЋ, проф. др МЛАДЕН БАЈАГИЋ, проф. др ЂОРЂЕ ЂОРЂЕВИЋ, др РАДОСЛАВ ГАЃИНОВИЋ, доц. др ТАЊА КЕСИЋ, проф. др САША МИЈАЛКОВИЋ, проф. др ЖЕЉКО НИКАЧ, доц. др БИЉАНА СИМЕУНОВИЋ-ПАТИЋ, доц. др БРАНКИЦА ПОПОВИЋ, доц. др НЕНАД РАДОВИЋ, ДРАГОСЛАВА МИЋОВИЋ, доц. др РАДОСЛАВ РИСИМОВИЋ, проф. др ОБРАД СТЕВАНОВИЋ

Лектура

ЈАСМИНА МИЛЕТИЋ

Техничко уређење
МИЛОШ ИВОВИЋ

Тираж

150 примерака

Šтатра

ЈП „СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК”, Београд

© 2013 Криминалистичко-полицијска академија, Београд

ISBN 978-86-7020-266-5

САДРЖАЈ

Зоран Јевтовић, Горан Милошевић, Срђан Милашиновић ПРОМЕНА МЕТОДОЛОШКОГ ОКВИРА УНУТАР КОНФЛИКТНЕ ПАРАДИГМЕ.....	1
Миодраг Н. Симовић, Марина М. Симовић ПРИМЈЕНА МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ СТАНДАРДА У СУПРОТСТАВЉАЊУ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛИТЕТУ У НОВИЈОЈ ПРАКСИ УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ.....	9
Нагаша Делић КРИВИЧНО ДЕЛО НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА (ЧЛАН 246 КЗ).....	29
Зоран Илић ТРЕТМАН ОСУЂЕНИХ ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА: МОГУЋНОСТИ, ДИЛЕМЕ И ЗАБЛУДЕ.....	47
Pamela Kerschke-Risch FOOD AND ORGANIZED CRIME. LEGAL FRAMEWORK AND CONTROL?.....	61
Александар Југовић, Мирослав Бркић СУПКУЛТУРНА ОБЕЛЕЖЈА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА.....	69
Радослав Гађиновић, Живојин Ђурић НАУЧНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ФЕНОМЕНА ТЕРОРИЗМА.....	83
Драгана Коларић ТЕРОРИСТИЧКО УДРУЖИВАЊЕ ПРЕМА КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	95
Радмила Драгичевић Дичић, Александар Бошковић, Милан Жарковић УСКРАБИВАЊЕ ПОДАТАКА О ИДЕНТИТЕТУ СВЕДОКА У КРИВИЧНОПРОЦЕСНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	109
Горан Бошковић, Гордана Јекић-Брадајић ФИНАНСИЈСКЕ ИСТРАГЕ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА – МОДЕЛ АНАЛИЗЕ БАНКАРСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ.....	125
Божидар Бановић, Вељко Турањанин ВИСОКОТЕХНОЛОШКИ ТЕРОРИЗАМ.....	135
Рањеловић Драган, Бојана Царевић, Милош Рањеловић ЗЛОУПОТРЕБА ИНТЕРНЕТА И ПОЛИТИКЕ БЕЗБЕДНОСТИ.....	145
Saša Mijalković, Mladen Bajagić CONTEMPORARY ORGANIZED CRIMINALITY AND TERRORISM SIMILARITIES AND DIFFERENCES	159
Горан Д. Магић ПИТАЊЕ ПРИМЕНЕ СПЕЦИЈАЛНИХ ИСТРАЖНИХ ТЕХНИКА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ И СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ	171

Наташа Тањевих КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И БОРБА ПРОТИВ ЕКОЛОШКОГ КРИМИНАЛИТЕТА	191
Жељко Никач, Бобан Симић БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА – УНУТРАШЊИ И МЕЂУНАРОДНИ АСПЕКТИ.....	205
Томе Батковски БЕЗБЕДНОСНА ПРОГНОСТИКА У РАНОМ ПРЕДУПРЕЂИВАЊУ И СУЗБИЈАЊУ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА И ТЕРОРИЗМА.....	219
Биљана Симеуновић-Патић КРИМИНОЛОШКИ ОСВРТ НА КОРУПЦИЈУ И ЊЕНУ ПОВЕЗАНОСТ СА ОРГАНИЗОВАНИМ КРИМИНАЛОМ.....	231
Зоран Милановић, Радован Радовановић СТАНДАРД ISO/IEC 27005:2008 – ОСНОВ ЗА МЕНАЏМЕНТ РИЗИКА У СФЕРИ ИНФОРМАЦИОНЕ БЕЗБЕДНОСТИ	243
Роберт Вулић, Дане Субошић САВРЕМЕНЕ ПОЛИЦИЈСКЕ БЕСПИЛОТНЕ ЛЕТЈЕЛИЦЕ	263
Цане Мојаноски ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ И КОРУПЦИЈА	277
Светлана Николоска, Марина М. Саздовска ОПЕРАТИВНЕ АКЦИЈЕ У ФУНКЦИЈИ ИСТРАЖИВАЊА ОРГАНИЗОВАНОГ ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКОГ КРИМИНАЛА У РЕПУБЛИЦИ МАКЕДОНИЈИ.....	293
Божидар Оташевић СТРУКТУРА ЕКСТРЕМНИХ НАВИЈАЧКИХ ГРУПА У СРБИЈИ	313
Зоран М. Стевановић, Јасмина Играчки ТРГОВИНА ДЕЦОМ КАО ОБЛИК ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА.....	325
Далибор Кекић, Желимир Кешетовић ПОЛИЦИЈСКИ ДИПЛОМАТА КАО СУБЈЕКАТ У СУЗБИЈАЊУ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА	335
Mile Šikman RAZUMJEVANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALITETA – KRIMINOLOŠKI I KRIVIČNOPRAVNI PRISTUP.....	347
Жарко Синђелић ПРИМЕНА САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА ПРИЛИКОМ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПОСЕБНИХ И ДРУГИХ ДОКАЗНИХ РАДЊИ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА И СУЗБИЈАЊА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА.....	363
Белокобыльская Ольга Ивановна, Белокобыльский Максим Евгеньевич, Maxim E. Belokobilsky УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА УБИЙСТВ, СОВЕРШЕННЫХ ОРГАНИЗОВАННЫМИ ГРУППАМИ ПО МОТИВАМ ПОЛИТИЧЕСКОЙ, ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ, РАСОВОЙ, НАЦИОНАЛЬНОЙ ИЛИ РЕЛИГИОЗНОЙ НЕНАВИСТИ ИЛИ ВРАЖДЫ ЛИБО ПО МОТИВАМ НЕНАВИСТИ ИЛИ ВРАЖДЫ В ОТНОШЕНИИ КАКОЙ-ЛИБО СОЦИАЛЬНОЙ ГРУППЫ.....	375
Курин А.А. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНАЛИТИЧЕСКИХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ В РАМКАХ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЕДИНОЙ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕГИСТРАЦИИ	385

Александра Љуптина ОРГАНИЗОВАНИ ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛ У САВРЕМЕНИМ СТУДИЈАМА БЕЗБЕДНОСТИ	397
Mile Matijević, Darko Jokić EVIDENTIAL VALUE OF EYEWITNESS IDENTIFICATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS.....	407
Snezana Nikodinovska-Stefanovska, Marjan Gjurovski PREVENTING AND FIGHTING ORGANIZED CRIME IN THE EU – A NEW ERA WITH THE LISBON TREATY AND THE STOCKHOLM PROGRAMME	419
Dragan Manojlovic HOW CRIMINALISTICS AND LEGAL INTERPRETED WHAT IS AN ORGANIZED CRIMINAL GRUP	429
Boris Murgoski SOME CURRENT ISSUES RELATING TO EVIDENCE AND CRIMINALISTIC PROCESSING OF THE CRIME SCENE	447
Јелена Радовић-Стојановић, Марта Томић СТАТИСТИКА КРИМИНАЛИТЕТА И ПРАВОСУЂА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ: СТАНДАРДИ, МЕТОДОЛОГИЈЕ, ХАРМОНИЗАЦИЈА	455
Жанет Ристоска СПЕЦИЈАЛНЕ ВОЈНЕ ЈЕДИНИЦЕ У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА.....	467
Жељко Нинчић ПРИКРИВЕНИ ИСЛЕДНИК КАО СТАНДАРД У СУПРОТСТАВЉАЊУ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ	479
Весна Трајковска КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА ТЕРМИНА ВЕЗАНИХ ЗА ТЕРОРИЗАМ У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ И ЊИХОВИХ ПРЕВОДНИХ ЕКВИВАЛЕНТА У МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ	499
Кораћ Радован, Милош Јанковић ПОСЕБНОСТИ ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА	507
Гордана Чолић, Ана Боровић, Мато Жарковић ДОКАЗНИ ЗНАЧАЈ ИСКАЗА УЗЕТИХ ОД СТРАНЕ ОВЛАШЋЕНИХ СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА ОРГАНА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА У ПРЕТКРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	521
Милијана Лепир ЕКСТРАДИЦИОНИ ПРИТВОР КАО ПРОЦЕСНА МЈЕРА У БОРБИ ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА	535
Александра Илић ЗАШТИТА ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	551
Ладин Гостимировић, Драган Дамјановић ИМПЛИКАЦИЈЕ ПРОЦЕСА РЕСТРУКТУРИРАЊА И СОЦИЈАЛНИХ НЕЈЕДНАКОСТИ НА БЕЗБЕДНОСТ У ЗЕМЉАМА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА	567
Зорица Којчин, Иван Жарковић ПРИНЦИП ТРАНСПАРЕНТНОСТИ И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ ЗА СУЗБИЈАЊЕ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛНОГ ДЕЛОВАЊА У ОБЛАСТИ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА	583

Зоран Голубовић, Весна Милановић СТРАТЕГИЈЕ ПРОМЕНЕ ИМИЦА И РЕПОЗИЦИОНИРАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	595
Иван Илић УЛОГА СВЕДОКА САРАДНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ЗА ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА	609
Оливера Зечевић, Голуб Гачевић МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИНКВЕНЦИЈА СА ОСВРТОМ НА КРИВИЧНА ДЕЛА УБИСТВА ИЗВРШЕНА ОД СТРАНЕ МАЛОЛЕТНИКА	621
Marijana Blazevska ORGANIZED COMPUTER CRIME WITH ELEMENTS OF FALSE CARD PAYMENT	643
Tatjana Gerginova CRIMINAL LEGAL RESPONSE TO ORGANISED CRIME IN REPUBLIC OF MACEDONIA	655
Snezana Mojsoska, Igor Kambovski, Irina Majovski, Goce Mojsoski MOBILE PAYMENTS: VISION OR REALITY IN MACEDONIA	671
Sandra Stojković THE FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME ON EU LEVEL.....	679

ПРОМЕНА МЕТОДОЛОШКОГ ОКВИРА УНУТАР КОНФЛИКТНЕ ПАРАДИГМЕ

проф. др Зоран Јевтовић

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет

проф. др Горан Милошевић

проф. др Срђан Милашиновић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Апстракт: Буран развој интернета, друштвених мрежа и дигиталних алатки променио је готово сва поља човековог ангажовања, укључујући и простор безбедносних наука, посебно методологије друштвених истраживања. Глобално раширени, временски неограничени, наизглед анархични, нови медији у методологији мењају предметну раван: уместо симулиране реконструкције посредством испитивања безбедносних актера, истраживања понашања у фокус-групама или парцијалног посматрања, сада можемо тематски много шире, без знања рецепијената, пратити, анализирати и предвиђати њихове поступке и понашања, али и усмеравати навике и обрасце. Аутори истичу важност предиктивне аналитике која омогућава умрежавање различитих база података, које специјалним софтверима анализирају и предвиђају поступање појединаца, група, па чак и читавих нација у деликатним ситуацијама и кризама. Резултати су врло прецизни, јер човек, остављајући трагове у сајбер окружењу, богати архиву података који се сливају на сервере и даље истражују. То значи да се конфликтне парадигме могу предвиђати, анализирати и усмеравати у складу са аналитичким степенима, темама, варијаблама и индикаторима. Измењени методолошки оквир и медијска аналитика омогућавају нам да креирамо целовиту слику о природи кризе, ризицима приликом решавања, као и приоритетима деловања.

Кључне речи: нови медији, комуникација, медијска аналитика, конфликтологија, трансформисани методолошки оквир.

Увод

Безбедносну архитектуру XXI века није могуће ни замислити без комуникационих мрежа, нових медијских платформи и истраживачких алата који квалитативним и квантитативним карактеристикама захтевају одређене промене у методама проучавања. Друштвене појаве су по природи сложене, састављене од бројних чинилаца, али увек центриране око одређеног кохезионог језгра, којег у овом раду чине интернет и конвергентне дигиталне платформе. Традиционални однос одашиљача поруке¹ (широк круг субјеката који иницирају и изазивају потребу да се нешто о њима и у вези с њима емитује посредством медија) и публице (примаоца информација), појавом друштвених мрежа и дигитализације значајно је промењен, што у простор безбедности доноси значајне промене. Без обзира на

¹ Термиз, Ц. (2009). *Методологија друштвених наука*, НИК „Графит“, Лукавац, стр. 70.

безличну и асиметричну структуру масовних комуникација, у сфери аналитике могуће је проучавати безбедносне *теме и појаве*, потребне *информације* и креирати одговарајуће *процене*. Са становишта демократске легитимности, масовни медији и друштвене мреже егзистирају кроз саморегулативан и функционално специфичан медијски систем, али његовим претраживањем, надзирањем и коришћењем могуће је у значајнијој мери утицати на безбедносни контекст.

Глобализација је донела дигиталну сферу са другачијим обрасцима потрошње симбола: са аналогних на дигиталне, кабловске и сателитске медије; са екрана класичних тв-апарата на екране мобилних телефона и таблет-рачунара; са новинских агенција на блогере. Системске револуције у Тунису, Алжиру, Мароку, Бахреину, народни устанци у Либији и Египту, али и актуелни покушаји промене политичког вођства у Сирији показали су карактеристичан образац мрежног активизма: од смењивања окошталих, једнопартијских система или ауторитарних, племенских вођа и њихових породица, до политичких револуција и народних побуна, подигнутих уз помоћ *Фејсбука*, *Твитера* или других друштвених мрежа. Безбедносно окружење драматично се реконфигурише, карактер сигурносних изазова и криза се мења, док се моћ прикупљања, обликовања, контроле и размењивања информација види као нови облик обавештајне доминације.² Сајбер свет постаје актуелни полигон информационих сукобљавања, али се о њима у научној сфери мало говори јер носиоци нове парадигме не промовишу своје активности пошто би резултате (и знања) тада морали да деле са другима. Увид у планове противника нападачима даје евентуалну предност која би могла да буде коришћена у потенцијалном конфликту, тако да медијска аналитика добија на значају.

На пример, јавности је мање познато функционисање система „DCS 1000“ који су развиле америчке обавештајне службе ради праћења путева организованог криминала и тероризма, који омогућава апсолутну контролу електронске поште и четовања. Полуприватна корпорација „ICANN“ коју је 1998. основала америчка влада, ангажујући пензионисане информатичке службенике безбедносних агенција управља садржајима више од пола милијарди електронских адреса широм планете. Под плаштом превентивног деловања на сузбијању тероризма легитимизован је надзор над електронским комуникацијама широм планете, тако да се мејлови, поруке, као и сваки вид деловања на друштвеним мрежама обавештајно евидентирају, прате и елиминишу. Савремени обавештајно-безбедносни концепт утемељен је на организованом прикупљању, производњи и управљању информацијама (*Intelligence Collection and Production, Information Management*), што подразумева креирање посебних информативно-аналитичких тимова који своју активност и знање демонстрирају деловањем у сајбер простору. Уосталом, Национална обавештајна стратегија САД³ посебно скреће пажњу на потребу прилагођавања служби но-

2 Неки од развијених модела стратешког планирања деловања полицијских служби у кризним ситуацијама су: SARA (*Scanning, Analysis, Response and Assessment*), CAPRA (*Chents, Asquiring and Analyzing Information, Partnership, response and Assessment for Continous Improvement*) и SWOT (*Strength, Weaknesses, Opportunity and Threat*). Више у: Michael Palmiotto, *Community Policing. A Policing Strategy for the 21 st Century*, Maryland, 2000.

3 Прогнозирајући претње у времену које долази стратешки програмско-политички документ издваја неколико сегмената: 1) борбу против насилних екстремистичких активности; 2) супротстављање ширењу оружја за масовно уништавање; 3) реализацију стратешког обавештајног рада и мисија обавештајног упозоравања; 4) интеграцију националних контраобавештајних потенцијала; 5) побољшање сајбер безбедности (подвукли аутори); 6) подршку тренутним операцијама; 7) јачање сарадње са партнерима и изградња заједничких руководећих капацитета; 8) размену обавештајних информација, и (9) развој науке и технологије (National Intelligence Strategy of the United States of America, Office of the Director of National Intelligence, Washington D.C. October 2010; Internet 22/09/2010; <http://www.dni.gov/reports/2009-NIS.pdf>).

вом комуникационом потенцијалу, јер се радикално мења начин прикупљања и дистрибуције информација. Седећи у информатички опремљеним просторијама са скривене локације можете упадати у безбедносне архиве, документације или строго чуване тајне других држава, компанија, политичких партија или екстремистички оријентисаних појединаца, подметати дезинформације или у непријатељске системе убацивати вирусе који ће га успоравати, надзирати или уништавати. Недавна размена дипломатских нота САД са Кином, уз тврдње да су хакери из најмногољудније државе света неколико пута вршили сајбер нападе на безбедносне системе САД, потврђују нам да се испод мирне површине одвија конфликт, али и да званичних података о његовом карактеру и учесницима још увек нема! Ипак, научни одбор за одбрану САД у извештају Белој кући навео је 59 ставки које су биле мете сајбер нападача, док је истовремено Комисија за заштиту интелектуалне својине саопштила податак о годишњој штети од 300 милијарди долара!⁴ Чињеница да сајбер команда Пентагона припрема 13 офанзивних тимова, али и 23 одбрамбена (извиђање и превентива), показује да се у виртуелним просторствима нешто дешава.... Пентагон тренутно разрађује „План икс“,⁵ као нову фазу у напорима да повећа своје информатичке и офанзивне потенцијале на дигиталном бојишту. Један од циљева је мапирање комплетног сајбер простора (у коме је повезано на милијарде компјутера), што значи евидентирање и лоцирање сваког појединачног рачунара прикљученог на интернет, Задатак је да се у делићу микросекунде лоцира порекло дигиталног напада на Америку, али и омогући репрограмирање, односно, аутоматско узвраћање. Агенција за напредне истраживачке пројекте (ДАРПА), основана још 1958. у Форт Миду, располаже укупним буџетом од три и по милијарде долара, од чега је 1,54 милијарде намењено сајбер ратовању.⁶

У савременом друштву обим и карактер комуницирања увећавају се и по неколико стотина пута, са тенденцијом ширења *посредоване комуникације* као размене или слања информација посредством нових технологија. Релевантна домаћа истраживања показују да је 2008. године класична комуникација *лицем у лице* била 20 пута већа од оне посредством интернета, три године касније свега пет и по пута, а крајем 2012. посредована комуникација је била три пута већа од персоналне!⁷ То значи да се карактер комуникације у друштву непрестано мења, али не тако што класична комуникација нестаје, већ што се повећава обим и могућност размене садржаја на интернету и конвергентним медијима! Један од јаких аргумената новог светског поретка јесте управо концепт неопходног управљања светом ради његове безбедности!⁸ Криминал, тероризам, насиље и други облици девијантног понашања

4 Неки од „интересантних“ пројеката биле су ракете „патриот“, системи ракетне одбране, хеликоптер „блек хоук“ и борбени авион „Ф-35“, за чији је развој до сада потрошено око 1,4 милиона долара!

5 Реч је о истраживачком програму са буџетом од преко 110 милиона долара, који у идућих пет година треба да буде утрошен да се у сарадњи са приватним сектором и универзитетима, па чак и компанијама специјализованим за програмирање компјутерских игрица, дефинишу нове технологије за сајбер ратовање.

6 Истовремено, овде се покушава успоставити пуна контрола интернет саобраћаја, чиме би се значајно довела у питање слобода комуницирања на мрежама. У овом градићу се налази IКANN (корпорација за доделу интернет имена и адреса) и Оперативни тим за интернет инжењеринг (који се бави техничким стандардима). Генерал Кејт Александер, командант сајбер штаба САД, као приоритет истиче организовање специјализованих информатичких тимова који ће 24 сата бити посвећени сајбер деловању.

7 Истраживање *TNS Medium Gallup*-а и Факултета за културу и медије на национално репрезентативним узорцима: новембра 2008. на узорку од 1517 испитаника; децембра 2009. на узорку од 2404 испитаника и 2011. на узорку од 2873 испитаника. Више у: Бранковић, С., Социјалне мреже и нове могућности друштвеног истраживања, *Култура пописа*, бр. 12. Нови Сад, 2013, стр. 79.

8 Baylis & Smith, (2004). *The Globalization of World Politics*, Palgrave, p. 5–25.

све више се селе у сајбер просторе, слично је са шпијунажом и конфликтима. На пример, специфична злоупотреба финансијског система откривена је ових дана у САД, након две и по године праћења „Либети ризерв“ банке сајбер криминалаца који су опрали преко шест милијарди долара. Коришћењем интернет технологије корисници су, послужући са виртуелном монетом посредством посебних мењачница у Русији, Малезији, Нигерији и Вијетнаму, обавили преко 55 милиона трансакција, улажући опрани новац у куповину наркотика, промет дечје порнографије, трговину лажним идентитетима или плаћање илегалне робе.⁹

У савременом друштву институције масовног комуницирања преузимају улогу конструисања конфликтне парадигме, обављајући поред информативне и одређене безбедносне, психолошке и пропагандне функције и задатке. Ризици, кризе, катастрофе, револуције, насиље и сукоби постају део глобалне свакодневнице, али медијске слике о њиховом интензитету, дубини, циљевима, узроцима и последицама опредељују карактер интервенција и методологију конкретног деловања. Европско окружење јасно форсира когнитивно-институционални приступ који у фокусу има безбедносну анализу активности бројних појединаца, група, мрежа и институција, чулно опажање и сазнање људи који се примарно баве кризом, те групни и институционални оквир у којем се доносе одлуке. Прихватајући дефиницију по којој су друштвени конфликти „велике и масовне социјалне акције, односно свесна, усмерена, динамична и практична међусобна сукобљавања и борбе колективних друштвених субјеката због значајних и по својој природи ограничених добара“¹⁰, у даљем раду покушаћемо да укажемо на кључне промене у методолошком концепту истраживања на друштвеним мрежама и новим медијима. Развој и безбедност националне информационе структуре постају приоритети развоја држава, али и глобалне заједнице.¹¹

Битна одлика посредоване комуникације је глобалност, њено истовремено одвијање на бројним о међусобно удаљеним тачкама широм планете, али и могућност обраћања усамљеном или разочараном појединцу, што је велика разлика у односу на класичне медије који су се обраћали анонимним и хетерогеним масама. Ту је и још једна карактеристика савремене комуникације – она се одвија мултимедијима, што значи писано, аудио, визуелно и дигитално, што у пракси значи могућност разливања података. Интернет и конвергентне платформе поседују дозу анархичности, јер немају званичног уредника, па садржаји представљају идеалан параван за ауторе порука. То добро знају и носиоци терористичких или криминогених активности, који, користећи техничку једноставност, лажне идентитете и могућност брзог појављивања и нестајања, траже начин динамичног ступања у везу и ефикаснијег организовања. У пракси то идентификујемо као *ефекат печурака*: активности се појављују изненадно и брзо на бројним тачкама истовремено, синхронизујући терористичко или криминогено деловање.

9 Да би користили систем, „клијенти“ су морали да се региструју неком и-мејл адресом, користећи лажна имена и податке за шифру. У међународној мрежи (17 држава) радило је скоро милион ситних криминалаца и превараната, али пошто се међусобно нису знали (посредована комуникација), организаторе је било тешко похапсити (од седам главних два су још увек у бекству). Једна од операција по којој су постали препознатљиви била је и глобална пљачка банкомата у Њујорку и још двадесетак држава, у којој су у две одвојене операције за само неколико сати однели 45 милиона долара (*Политика*, 30 мај 2013, стр. 03.).

10 Милашиновић Р., Милашиновић С., Путник, Р., *Конфликтологија*, 2010, стр. 18.

11 Мирослав Радојчић, анализирајући ово питање, констатује да „убрзани развој примене интернета изискује да се у надлежним државним органима и предузећима која се баве телекомуникацијама размишља о правцима даљег развоја националне информационе структуре“ (*Истраживање виртуелних заједница и јавног мњења на интернету*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 34).

Конфликтологија проучавајући друштвене конфликте, кризне ситуације, рат и насиље има задатак да понуди одговарајућа решења, при чему је методологија друштвених истраживања једна од стратешких функција које се морају користити у већој мери. Управљање кризама у пракси често представља низ дуготрајних операција које укључују бројне организације и појединце, са приватним, социјалним, партијским и јавним интересима који се укрштају и прикривају. Посао безбедносних служби отуда је тежи и одговорнији, јер користећи еластичност политичких елита и подршку грађана морају радити на елиминацији нежељених процеса. Изазова је све више, од грубих облика физичког насиља појединаца и група, ширења разних и модификованих облика тероризма (укључујући и сајбер простор), до државног интервенционизма и конструисања унутрашњих конфликта. У глобалном друштву потенцијални напади могу стићи са било које тачке, при чему информационе мреже војске и безбедносних служби постају приоритетне мете. Практика показује да се међу циљевима и даље налазе класичне мете, од структура националне економије која се разара изнутра, преко банака, јавних установа и организација, инфраструктурних објеката и система, до болница и информационо-медијских компанија.

Овај рад указује и на важност психолошког проучавања профила учесника у мрежном комуницирању. Као што животиње остављају трагове у природи, тако и човек оставља трагове у сајбер окружењу: текстуалне поруке послате мејловима, СМС-овима, четовањем, у блогovima, видео записима, у музици... Такви садржаји су могући индикатори јер нам фактографски презентују ментални склоп аутора, што даљом анализом можемо проучавати. У методологији се променила предметна равна, уочава Србобран Бранковић: „уместо лабораторијске реконструкције путем испитивања безбедносних актера, симулираног понашања у фокус групама или парцијалног посматрања данас можемо тематски много шире, без њиховог знања пратити, анализирати и предвиђати поступке и понашања, усмеравати навике и обрасце. Уместо минијатурних исечака предмет истраживања може бити читава популација, па она више није друштвена јединка већ социјални универзум!“¹² Временски оквир се шири, јер за разлику од *ad hoc* узорка који је одраз тренутка сада пратимо саму стварност, што омогућава издвајање трендова и дубљи увид у односе повезаности, узрочности, последиčnosti и предвидивости. Задатак аналитичара јесте да открије све вредности које медији преносе, укључујући и скривене интенције.¹³ Основна честица истраживања сада је дигитални податак који се лако идентификује, рангира, мери, укључујући напредне статистичке и сличне анализе.

То значи промену дејстава унутар безбедносних служби, које инфилтрирањем у сајбер заједницу могу превентивно деловати на њиховом спречавању и контролисању. Све уочљивија диференцијација комуникационих система омогућава безбедносним структурама да аудиторјум профилише и усмерава, што сајбер политиком може ићи чак и на специфичне покрете и групе (терористе, навијаче, анархисте, удружења штрајкача, организоване етничке групе...). Теоретичари кризног комуницирања исправно уочавају да у том сложенем процесу „про-наласци, открића, концепти, хипотезе и терминологија која се ствара и дизајнира за једно специфично подручје улази и у друге области, при чему се мењају значења, перцепције и интерпретације“¹⁴, што значи да кључ управљања кризама лежи у надзору и стратешком усмеравању информација.

12 Више у: Бранковић, С., Социјалне мреже и нове могућности друштвеног истраживања, *Култура пописа*, бр. 12, Нови Сад, 2013, стр. 82–84.

13 Милосављевић и други, (2010). *Аналитика медија*, стр. 109.

14 Милашиновић, С., Кешетовић, Ж., *Кризни менаџмент*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009.

Анализом медијских исказа и извора уочавамо оне који се односе на превенцију и припрему јавности за кризу, идентификацију актера кризног управљања, опажања кризе, кризни менаџмент, политичко-организациону сарадњу, кризно комуницирање (прикупљање и обрада информација, дигитални системи за пренос информација, комуницирање са јавностима и улога нових медија у кризног управљању), интернационализацију кризе, временске ефекте, трошкове кризе, те стицање публициитета и сагласја јавности. Ричард Рук (Richard Rooke) тврди како се технологијом, на овај или онај начин, може мењати готово све.¹⁵ Информација је открићем мрежа постала јефтина роба која плени пажњу публике, продаје и привлачи, убеђује и одбија, потврђује и негира, преноси искуства, али и нуди снове. Снажније државе увелико креирају информатичке базе података о што већем броју људи ради превентивног деловања у кризним ситуацијама. Развија се *предиктивна аналитика* која омогућава умрежавање различитих база података, које специјалним софтверима анализирају и предвиђају поступање појединца, група, па чак и читавих нација у деликатним ситуацијама и кризама. Резултати су врло прецизни, јер човек остављајући трагове у сајбер окружењу богати архиву података који се сливају на сервере и даље истражују.¹⁶ Нова метода управља људским потенцијалима, што је чини прагматичнијом у односу на све друге. Она методолошки прецизно помаже да се на време предвиде промене, тако да се може планирати одређена стратегија за бољи исход. Социјална и демографска обележја корисника друштвених мрежа, као и њихове свакодневне активности омогућавају нам две велике групе предмета, чији резултати у безбедносној процени могу бити врло поуздани. Истраживања могу бити квантитативна, заснована на мерењу учесталости неких случајева корелације, и квалитативна, са циљем да се измери посећеност интернет страница, тема и активности на њима, али и проучавања ставова, мишљења и уверења. На пример, праћењем колико се посетилац задржава на неком терористичком сајту, које странице отвара, колико их чита, колико прегледа сличне садржаје или следи инструкције, да ли отвара повезане сајтове и сл. можемо поуздано предвидети даље кораке. То је од великог значаја, јер смо корак испред њих, превентива је сада реалнија. Када на Фејсбуку чланови мреже позивају на активности планетарног значења, као што су „Арапска пролећа“, „Окупирајмо Волстрит“ и сличне, можемо у реалном времену пратити њихово одвијање, када објављују сопствене фотографије или других учесника помажу нам у идентификацији, док статистика, Лајковима, коментарима, опаскама и сличним реакцијама помажу да предвидимо њихов психолошки профил. Предиктивном аналитиком можемо открити неочекиване узорке и повезивања, на основу чега развијамо безбедносне моделе са усмеравањем одређених активности.

Очигледно је да се безбедносна парадигма са новим технологијама значајно мења, као и да се могућности друштвених истраживања унапређују. Национална безбедност је различит проблем за сваку од страна које су за њу заинтересоване, при чему стабилност система умногоме зависи од комуникационих метода и

15 Најупечатљивији утицај дигитализације огледа се у способности мешања, сједињавања и представљања текстова, графичких и аудио-визуелних приказа у оквиру једног медија. Појединцима и малим заједницама све је више на располагању коришћење те нове технологије... Његов утицај не може се у потпуности предвидети, али чини се да улазимо у ново дигитално доба, које доноси нов дигитални облик односа у друштву уз присуство мноштва мрежа (2011: 234).

16 Полиција у Мемфису (САД) користи програм под називом „CRUSH“, који на основу више параметара (временске прилике, да ли се тог дана исплаћују плате, да ли је реч о повратницима итд.) идентификује опасна подручја. Стопа криминалитета је 30% мања!

техника које се примењују у јавном простору.¹⁷ Разноврсне личне и посредоване информације аналитичарима постају доступне у реалном времену, чиме се отвара могућност да утичу на стварност, побољшавајући безбедносни систем на свим нивоима: од локалног до националног. Међутим, услов ових промена је стварање специјализованих информатичко-аналитичких екипа у кључним безбедносним службама и установама, које би, захваљујући мобилности, едукованости, комуникативности и тимском деловању, биле обучене да преузимањем кризне комуникације у пракси идентификују одређени проблем, креирају га и усмеравају ка цивилној јавности, нудећи и конкретно решење. На помолу је једно потпуно ново доба у којем ће поседовање правих информација значити моћ управљања окружењем, али мало појединаца уочава преокрет. Безбедност читаве заједнице све више је у директној спрези са њеном моћи да креира, контролише и управља информационим токовима, што значи да се кризне ситуације одвијају по сценарију који може бити предвиђен до детаља. Предиктивна аналитика шири моћ безбедносног деловања, док софтвери засновани на алгоритмима нуде широк репертоар анализирања.

Литература

1. Baylis & Smith, (2004). *The Globalization of World Politics*, Palgrave, p. 5–25.
2. Бранковић, С. (2013). Социјалне мреже и нове могућности друштвеног истраживања, *Култура полиса*, бр. 12, година IX, Нови Сад.
3. Милашиновић, Р., Милашиновић, С., Путник, Р. (2010). *Конфликтологија*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
4. Милашиновић, С., Кешетовић, Ж. (2009). *Кризни менаџмент*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
5. Милашиновић, С., Јевтовић, З., Милошевић, Г. (2011). Промена терористичких доктрина у процесима медијске глобализације, зборник: *Супротстављање тероризму – међународни стандарди и правна регулатива*, Република Српска, Козара.
6. Милосављевић, С. и др. (2010). *Аналитика медија*, Медиа План Институт, Сарајево.
7. Palmiotto, M. (2000). *Community Policing. A Policing Strategy for the 21 st Century*, Maryland.
8. Радојчић, М. (2008). *Истраживање виртуелних заједница и јавног мњења на интернету*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 34.
9. Ричард, Р. (2011). *Европски медији у дигиталном добу*, Клио, Београд.
10. Термиз, Џ. (2009). *Методологија друштвених наука*, НИК „Графит“, Лукавац.

¹⁷ Милашиновић, С., Јевтовић, З., Милошевић, Г., *Промена терористичких доктрина у процесима медијске глобализације*, 2011, стр. 392–396.